

บทที่ 7

ระบอบประชาธิปไตย : ปัจจัยเชิงสังคมวิทยา

1. ความนำ

ในโลกปัจจุบันคำว่า “ประชาธิปไตย” มีการใช้กันอย่างแพร่หลาย แม้ประเทศที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ยังเรียกตนเองว่าเป็นประชาธิปไตย ประเทศนั้น คือ ประเทศจีนซึ่งเรียกตัวเองว่าเป็น “People’s democracy” หรือ “ประชาธิปไตยของปวงชน” ในสมัยของอดีตประธานาธิบดีชุกการ์โน แห่งอินโดนีเซีย เคยมีการใช้ศัพท์ “guided democracy” ประชาธิปไตย ประเภทที่ถูกกำกับหรือถูกควบคุม ซึ่งหมายถึงการปกครองซึ่งอ้างว่าเป็นประชาธิปไตย แต่ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีเสรีประชาธิปไตย คือเน้นอำนาจของผู้บริหารจนอาจเรียกได้ว่ามีความเอียงไปในทางอำนาจนิยม มากกว่าประชาธิปไตย เพื่อไม่ให้สับสนขอให้เข้าใจว่า “ประชาธิปไตย” ที่ใช้ ณ ที่นี้หมายถึงเสรีประชาธิปไตย (liberal democracy) ซึ่งให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของเอกชนแต่ละคน (ปัจเจกชน) มาก

2. ปัจจัยหรือตัวแปรที่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตย

ในบทก่อน ๆ ได้กล่าวถึงการพิจารณาปัญหาเรื่องเสถียรภาพหรือความอยู่รอดของระบบการเมือง การพิจารณาได้เป็นไปเกี่ยวกับ 2 แนวทาง คือ มองในแง่ของการมีฉันทานุมัติและการขัดแย้งกัน ประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องที่หนักไปในเชิงนามธรรม ณ ที่นี้จะพยายามมองประชาธิปไตยในแง่ของ **พหุปัจจัย** หรือตัวแปรต่าง ๆ ที่สนับสนุนส่งเสริม **พหุปัจจัย** มีดังต่อไปนี้

2.1 การมีรัฐธรรมนูญ (Constitution) กับความเชื่อในลัทธิรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายหลักของประเทศ ซึ่งบางครั้งเรียกว่า กฎหมายหลัก หรือกฎหมายชั้นมูลฐาน

รัฐธรรมนูญอาจเป็นประชาธิปไตย เป็นแบบอำนาจนิยม หรือเป็นแบบอะไรก็ได้ การมีรัฐธรรมนูญมิได้ทำให้ชาติใดชาติหนึ่งเป็นประชาธิปไตยเสมอไป

การมีรัฐธรรมนูญที่เอื้อต่อการเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง จะต้องเป็นกฎเกณฑ์ที่เข้ากับ ระบบหรือลัทธิรัฐธรรมนูญ (constitutionalism) ระบบหรือลัทธิรัฐธรรมนูญหมายถึง การปกครองโดยรัฐบาลที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพขั้นมูลฐานของประชาชน ลัทธิรัฐธรรมนูญ แตกต่างจากคำว่ารัฐธรรมนูญเฉย ๆ ศัพท์รัฐธรรมนูญเป็นคำกลาง ๆ ระบบหรือลัทธิที่มีได้ บ่งว่าการปกครองจะเป็นไปในรูปแบบใดอย่างชัดเจนหากใช้ศัพท์ “ระบบรัฐธรรมนูญ” หรือ ลัทธิรัฐธรรมนูญ หมายถึง ความนิยมที่จะมีการปกครองและมีวิถีชีวิตเชิงประชาธิปไตย คือ ให้ความสำคัญกับเสรีภาพส่วนบุคคลมากกว่าอำนาจของรัฐ

2.2 ปัจจัยเกี่ยวข้องกับการเป็นประชาธิปไตย

อาจกล่าวได้ว่าปัจจัยหรือองค์ประกอบที่เอื้อหรือเป็นอริกับการเป็นประชาธิปไตย มีอย่างน้อยสามประการได้แก่

ประการที่หนึ่ง : ปัจจัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง (political culture) วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นศัพท์ทางวิชาการซึ่งรวมถึง **ทัศนคติ ความรู้สึก และความเชื่อ**ของคนในชาติ ในเรื่องทางการเมืองว่าโน้มเอียงไปในทางเผด็จการหรือไปในทางประชาธิปไตย ศัพท์ “วัฒนธรรม” การที่ใช้ตามนัยแห่งสังคมศาสตร์ จึงมีความหมายกว้างขวาง วัฒนธรรมตาม นัยแห่งสังคมศาสตร์ มีลักษณะเฉพาะสิ่งที่เป็นของเลิศหรือสิ่งที่ได้รับการปรุงแต่งอย่างดีแล้ว เท่านั้น วัฒนธรรมที่ใช้ตามนัยสังคมศาสตร์ หมายถึงผลผลิตทางสังคมของมนุษย์ที่เกิดขึ้น จากการเรียนรู้และมีการถ่ายทอดเปลี่ยนแปลงได้

ประการที่สอง : ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ, สังคม และการศึกษา หมายถึง ระดับของความเจริญทางเศรษฐกิจและการศึกษาภายในชาติ

ประการที่สาม : ปัจจัยที่เกี่ยวกับจิตวิทยาหรือลักษณะอุปนิสัยประจำชาติ ปัจจัยนี้เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพและอุปนิสัยของคนในชาติ

3. ปัจจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง : ทัศนคติและความเชื่อแบบประชาธิปไตย

ทัศนคติและความเชื่อแบบประชาธิปไตย เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแห่งวัฒนธรรม-การเมือง ข้อพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีดังต่อไปนี้

การที่การปกครองระบอบประชาธิปไตยล้มลุกคลุกคลาน และไม่ราบรื่นในหลายประเทศ โดยเฉพาะในเอเชียและแอฟริกา แสดงให้เห็นว่า ความมั่นคงของระบบการเมืองขึ้นอยู่กับทัศนคติ และความเชื่อในอุดมการณ์ของประชาธิปไตยเสียก่อน

นักทฤษฎีการเมืองเลื่องชื่อชาวอังกฤษผู้หนึ่ง คือ จอห์น สจ๊วต มิลล์ ได้เขียนไว้ว่า ก่อนที่ประชาธิปไตยจะมีขึ้นได้ **พลเมืองในประเทศจะต้องมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะปกครองตนเองเสียก่อน** ความปรารถนาสะท้อนทัศนคติว่า ประชาธิปไตยเป็นของดีและสมควรจะทำให้เกิดมีขึ้น ความหมายก็คือ การเป็นประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับ ศรัทธาของคนในชาติที่ประสงค์จะมีการปกครองและมีชีวิตแบบประชาธิปไตย

นักรัฐศาสตร์คนอื่น ๆ เช่น ลาสเวลล์ (Lasswell) และแคปสัน (Kaplan) กล่าวว่า ประชาธิปไตยจะงอกงามต่อเมื่อราษฎรมีลักษณะที่ภาษาเทคนิคเรียกว่า Politicized (ไปลิตีไซซ์ด์, การเข้าสู่สภาพการเมือง)

การเข้าสู่สภาพการเมือง ดังกล่าว หมายถึง ลักษณะดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง : การเอาใจใส่ในวิถีหรือเหตุการณ์ทางการเมือง

ประการที่สอง : การมีทัศนคติที่ว่อย่างน้อยที่สุด ราษฎรจะต้อง “เกี่ยวข้องกับการเมืองไม่โดยตรงก็โดยอ้อมบ้าง เพราะถึงอย่างไรก็ตามการเมืองจะมาเกี่ยวข้องกับเขาจนได้”

ประการที่สาม : การมีความเชื่อว่าการเมืองเป็นเรื่องสำคัญที่สมควรจะอุทิศเวลาให้ตามสมควร

3.4 องค์ประกอบสำคัญของทัศนคติและความเชื่อแบบประชาธิปไตย

ประเด็นสำคัญที่ถือว่าทัศนคติและความเชื่อเป็นปัจจัยแห่งการเป็นประชาธิปไตย ได้แก่ ปัจเจกชนนิยม การยึดถือหลักสันติวิธีและการประนีประนอม ศรัทธาในระบบสังคมเปิด การมีจิตใจเสียสละหรือการมีสาธารณประโยชน์จิต และการมีสหจิตหรือฉันทานุมัติเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ลักษณะดังกล่าว จะมีการอภิปรายเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

4. ลักษณะที่หนึ่งของทัศนคติและความเชื่อแบบประชาธิปไตย ได้แก่ ปัจเจกชนนิยม (individualism)

ทัศนคติข้อแรกที่พึงมีในระบอบประชาธิปไตย คือ **ความรู้สึกว่าแต่ละคนมีคุณค่าในตัวเอง** ความรู้สึกเช่นนั้นคือ ปัจเจกชนนิยม ความหมายใหญ่ ๆ ของลัทธิปัจเจกชนนิยม แยกออกเป็นสองดังนี้

4.1 ความหมายแรกของปัจเจกชนนิยม

ปัจเจกชนนิยมหรือบางท่านเรียกว่า **เอกชนนิยม** หมายถึง สภาพตรงข้ามกับ **รัฐนิยม (statism)** หรือ “ส่วนรวมนิยม” (collectivism) รัฐนิยมและส่วนรวมนิยม หมายถึง การให้ความสำคัญแก่องค์การหรือหน่วยงานที่ใหญ่กว่าตนเอง **ลัทธิรัฐนิยม**คือ การบูชารัฐ หรือ การถือว่ารัฐ (ซึ่งได้แก่ผู้มีอำนาจ) ทำอะไรไม่ผิดหรือแม้ผิดก็ต้องกระทำตาม **ลัทธิที่ตรงข้ามกับปัจเจกชนนิยม (ในรูปของรัฐนิยม)** เห็นได้ชัดในสมัยใกล้สงครามโลกครั้งที่สองในประเทศไทย เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ออก “รัฐนิยม” ซึ่งบัญญัติให้คนไทยสวมหมวก (จึงได้ฉายาว่า **เป็นยุคมานาไทย**) เลิกกินหมาก สวมรองเท้า และให้ประพฤติตนตามแนวที่รัฐบาลกำหนดอื่น ๆ

การกำหนดข้อบัญญัติต่าง ๆ เหล่านี้ขัดกับหลัก “ปัจเจกชนนิยม” เพราะไม่คำนึงถึงความรู้สึกหรือความต้องการของบุคคลแต่ละคน **ปัจเจกชนนิยม**เป็นสภาพที่เป็นปฏิปักษ์กับ **ลัทธิรัฐนิยม** หรือลัทธิส่วนรวมนิยม อย่างหน้ามือเป็นหลังมือ

4.2 ความหมายที่สองของปัจเจกชนนิยม

นักวิชาการตะวันตกท่านหนึ่ง คือ อาร์.วี. แซมสัน (R.V. Sampson) ได้กล่าวเกี่ยวกับลัทธิปัจเจกชนนิยม ในหนังสือที่เรียบเรียงโดย J. Gould and W.L. Kolb, ed., *A Dictionary of the Social Sciences, op. cit.*, pp. 325 - 326 **ลัทธิปัจเจกชนนิยม** ตามทัศนะนั้นมีลักษณะสองประการ คือ **ประการแรก** **รัฐบาลไม่ควรเข้าควบคุมกระบวนการทางสังคมและทางเศรษฐกิจ** **ลัทธิปัจเจกชนนิยมในทางเศรษฐกิจ** คือ รัฐบาลไม่ควรเข้าควบคุมการทำมาหาเลี้ยงชีพของราษฎร การทำมาหาเลี้ยงชีพเช่นการจะค้าอะไร การจะปลูกพืชชนิดใด หรือการจะประกอบธุรกิจใดควรเป็นเรื่องที่เอกชนจะตัดสินใจเอง **ลัทธิปัจเจกชนนิยมในทางสังคม** หมายความว่า รัฐบาลไม่ควรมีบทบาทในการกำหนดชั้นวรรณะหรือฐานันดรของประชาชน การแบ่งช่วงชั้นของบุคคลในสังคมควรเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกนึกคิดของราษฎรเอง **ประการที่สอง** **เอกชนหรือปัจเจกชนจะต้องมีสิทธิในการตัดสินใจของตนเองโดยเสรี** มิใช่โดยตามใจผู้อื่น การตัดสินใจโดยเสรี คือ การใช้ความคิดอิสระ ปราศจากการบีบบังคับโดยบุคคลอื่น ตัวอย่างได้แก่ การตัดสินใจเรียนวิชาใด หรือการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง หรือการเลือกที่อยู่ด้วยตนเอง อนึ่งควรเข้าใจว่า **ลัทธิปัจเจกชนนิยม** มิได้เป็นการส่งเสริมให้เป็นคนเห็นแก่ตัว

ปัจเจกชนนิยม หมายถึง การรู้จักเคารพตนเอง มีความภูมิใจว่าตนเองไม่จำเป็นต้องเหมือนหรือทำตามคนอื่นโดยไม่มีเหตุผลสมควร ผู้ปฏิบัติตามลัทธิปัจเจกชนนิยมอาจประพฤติเหมือนคนอื่นก็ได้ แต่ต้องเป็นไปโดยสมัครใจ

5. ลักษณะที่สองของทัศนคติและความเชื่อแบบประชาธิปไตย ได้แก่ การยึดหลักสันติวิธีและการประนีประนอม

การรู้จักประมาณตนหรือการถือสายกลางและการประนีประนอมเป็นลักษณะที่ส่งเสริมให้การมีชีวิตอยู่ในสังคมเป็นไปโดยสงบเรียบร้อย หนึ่ง วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเคารพในเหตุผล ประชาธิปไตยจึงเกี่ยวข้องการใช้กำลังรุนแรง พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องรู้จักใช้เหตุผล คือ ไม่ทำอะไรตามอารมณ์และรู้จักการยั้งคิด การเคารพในเหตุผลคือการไม่ทำอะไรที่เป็นการเอาแต่ใจตนเอง โดยไม่คำนึงถึงความคิดเห็นของผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีลักษณะที่เรียกว่าขันติธรรม คือ ความอดกลั้น ซึ่งเกิดขึ้นจากการยอมรับในนานาจิตตังของบุคคลโดยถือว่าคนเราจะเห็นอกกันไม่ได้ ในบางครั้งอาจมีการขัดแย้งกัน แต่ก็ต้องรู้จักอดทน โดยการใช้เจรจาไม่ถึงกับต้องใช้อาวุธประหัตประหารซึ่งกันและกัน

6. ลักษณะที่สามของทัศนคติและความเชื่อแบบประชาธิปไตย : ได้แก่ความเชื่อในระบบ “สังคมเปิด”

ระบบสังคมเปิด (open society) ไม่ยอมให้ผู้มีอำนาจบงการหรือบังคับคนในสังคมให้ประพฤติอยู่ในกรอบโดยไม่มีเหตุผล หรือโดยขาดเสียซึ่งความยุติธรรม ระบบสังคมเปิดถือว่าสอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย วิถีชีวิตในสังคมเปิดมีลักษณะดังนี้

ประการที่หนึ่ง : ในสังคมเปิด ย่อมส่งเสริมการรับความคิดเห็นหรือการปฏิบัติใหม่ ๆ คือ การมีทัศนคติที่เปิดกว้าง

ประการที่สอง : มีการยอมรับความเปลี่ยนแปลง คือ ถือว่าการเปลี่ยนแปลงมีแนวโน้มไปสู่ความก้าวหน้าสังคม

ประการที่สาม : มีการยอมรับความหลากหลายในความคิดและวิธีการ คือ ไม่ฝักใฝ่ติดอยู่กับการกระทำใด ๆ ในแนวเดิมเสมอไป

ประการที่สี่: มีการยอมให้มีการคัดค้านหรือยอมให้มีความคิดเห็นแตกต่างซึ่งมีเหตุผลประกอบ

ประการที่ห้า: มีการยอมให้มีการตั้งองค์การ สมาคม กลุ่มต่าง ๆ โดยสมัครใจอย่างที่เราเรียกกันว่า “กลุ่มหลากหลาย” (voluntary groups) เพื่อเป็นหนทางแสดงความคิดเห็นและปฏิบัติการอย่างเป็นกลุ่มก้อน โดยไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประเทศชาติ

การมีศรัทธาต่อระบบสังคมเปิดยอมทำให้มีการตั้งกลุ่มหลากหลาย โดยเสรีจิต การมีกลุ่มหลากหลายหมายถึง การที่ประชาชนสามารถรวมตัวกันเข้าเป็นสมาคม องค์การ สันนิบาต ชมรม สโมสร สหพันธ์ ฯลฯ การมีกลุ่มหลากหลาย ย่อมเป็นแรงกระตุ้นและเกื้อกูลสภาวะแห่งการเป็นประชาธิปไตย

7. ลักษณะที่สี่ของทัศนคติและความเชื่อแบบประชาธิปไตย ได้แก่ การมีสาธารณประโยชน์

ระบอบประชาธิปไตยจะมั่นคงยิ่งขึ้นเมื่อคนในชาติมีสาธารณประโยชน์ (public spirit) สาธารณประโยชน์ คือการรักษาประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

8. ลักษณะที่ห้าแห่งการมีทัศนคติและความเชื่อแบบประชาธิปไตย ได้แก่ การมีสหจิตหรือฉันทานุมัติเกี่ยวกับประชาธิปไตย

สหจิตหรือฉันทานุมัติ ณ ที่นี้ หมายถึง การมีความเห็นร่วมกันว่า กระบวนการประชาธิปไตยเป็นของดี เป็นของมีคุณค่า และควรที่จะมีการทำนุบำรุงรักษาไว้

ทัศนคติร่วมกันเช่นว่านี้ ได้แก่

ประการแรก ความเชื่อมั่นในเรื่องการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลโดยสันติวิธีตามกระบวนการที่กำหนดไว้ กระบวนการประชาธิปไตยคือ ให้มีการเลือกตั้งที่เสรี แทนการใช้กำลังอาวุธ

ประการที่สอง มีการเปิดโอกาสให้มีสิทธิสมัครเป็นผู้แทนราษฎรได้อย่างกว้างขวาง คือไม่ตั้งเงื่อนไขมากจนเกินควร อันเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล

ประการที่สาม มีการให้สิทธิโดยเท่าเทียมกันแก่ชนกลุ่มน้อย ในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศ

9. การศึกษากับประชาธิปไตย

การศึกษา มีความสำคัญมากต่อวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย เพราะประชาธิปไตยเป็นระบบที่วางรากฐานอยู่บนสมมติฐานสองประการ

ประการที่หนึ่ง ประชาชนมีความรู้เพียงพอที่จะตัดสินใจเลือกผู้แทน

ประการที่สอง ประชาชนมีความรู้พอที่จะควบคุมการทำงานของผู้แทนของตนและรัฐบาลของตนได้

ในประเทศประชาธิปไตย มีแนวโน้มที่ส่งเสริมให้มีการศึกษากว้างขวางทั้งในระดับการบังคับและสูงกว่าภาคบังคับ

จากการค้นคว้าวิจัยแบบเปรียบเทียบของศาสตราจารย์ลิปส์เชท ปรากฏว่าประเทศซึ่งประชากรมีการศึกษาสูง มักมีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ประเทศซึ่งประชากรรู้หนังสือน้อย มักมีการปกครองในแบบเผด็จการ

ดัชนีทางการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง

เปอร์เซ็นต์ที่รู้หนังสือ	จำนวนเข้าเรียน ชั้นประถมศึกษา ต่อประชากร 1,000 คน	จำนวนเข้าเรียน สูงกว่าชั้นประถมศึกษา ต่อประชากร 1,000 คน	จำนวนเข้าสถาบัน การศึกษาชั้นสูง ต่อประชากร 1,000 คน
1. ประเทศประชาธิปไตยในยุโรปและ สำหรับอเมริกาที่มี เสถียรภาพ	96 134	44	4.2
2. ประเทศเผด็จการ ในยุโรป	86 121	22	3.5
3. ในประเทศประชาธิปไตยในอเมริกาใต้	74 101	13	2.0
4. ประเทศเผด็จการ ในอเมริกาใต้	46 72	8	1.3

10. ความเจริญทางเศรษฐกิจกับประชาธิปไตย

ความเจริญทางเศรษฐกิจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางการเมืองในด้านต่าง ๆ มาก เช่น

ประการที่หนึ่ง: ความเจริญทางเศรษฐกิจ หมายถึง การมีเงินเพื่อการเลือกตั้ง

ประการที่สอง: ความเจริญทางเศรษฐกิจ หมายถึง การกินดีอยู่ดีของประชาชน ซึ่งทำให้มีเวลาว่างพอควรสำหรับการเอาใจใส่กับกิจการบ้านเมือง

ประการที่สาม: ความเจริญทางเศรษฐกิจ หมายถึง การที่ประชาชนสามารถอุทิศเงินของตนเอง เพื่อกิจกรรมส่วนรวม

การวัดความเจริญทางเศรษฐกิจ อาจพิจารณาได้จากความมั่งคั่งของประเทศโดยทั่วไป การพัฒนาทางอุตสาหกรรม สภาพทางการศึกษา และความเป็นเมือง หรือเป็นนครของประเทศ

10.1 วัดจากความมั่งคั่งของประเทศโดยทั่วไป

ความมั่งคั่งของประเทศโดยทั่วไป อาจพิจารณาได้จากข้อมูลดังต่อไปนี้คือ รายได้ประชาชาติ จำนวนนายแพทย์ จำนวนยวดยาน จำนวนโทรศัพท์ และจำนวนหนังสือพิมพ์ต่อประชากร

10.2 วัดจากการพัฒนาทางอุตสาหกรรม

การพัฒนาทางอุตสาหกรรม ได้แก่ การมีโรงงานเหล็กกล้า การมีโรงงานอาหารกระป๋อง การมีโรงกลั่นน้ำมัน การมีโรงงานทอผ้า เป็นต้น

10.3 วัดจากสภาพทางการศึกษา

สภาพทางการศึกษา คือ การมีโรงเรียนและสถาบันการศึกษาสำหรับประชาชนจำนวนมาก

10.4 วัดจากความเป็นนครของบ้านเมือง

ความเป็นเมืองหรือเป็นนครของประเทศ ได้แก่ การมีเมืองใหญ่หลายเมืองคือ มีกระจายอยู่ทั่วไป เมืองใหญ่โดยปกติมักหมายถึง ที่มีประชากรมากเกินกว่า 1 ล้านคนขึ้นไป ข้อมูลซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเจริญทางเศรษฐกิจกับความเป็นประชาธิปไตย

ก. การเปรียบเทียบที่หนึ่ง

การเปรียบเทียบความมั่งคั่งของประเทศกับประชาธิปไตย

ก. รายได้เฉลี่ยต่อประชากร 1 คน	ข. ประชากร (นับเป็นพันคน) ต่อแพทย์ 1 คน	ค. ประชากรต่อรถยนต์ 1 คัน
1. ประเทศประชาธิปไตย 695 เหรียญ ที่มีเสถียรภาพในยุโรป อเมริกา และที่อื่นที่ใช้ภาษาอังกฤษ	86	17
2. ประเทศในยุโรป 308 เหรียญ และที่พูดภาษาอังกฤษ แต่เป็น ประชาธิปไตยที่ไม่เสถียรภาพ หรือเป็นเผด็จการ	1.4	143
3. ประเทศในอเมริกา 171 เหรียญ ใต้ที่เป็นประชาธิปไตย และเผด็จการที่ไม่มี เสถียรภาพ	2.1	99
4. ประเทศในอเมริกา 119 เหรียญ ที่เป็นเผด็จการ แต่มี เสถียรภาพ	4.4	274

ง. จำนวนโทรศัพท์ ต่อ 1,000 คน	จ. จำนวนวิทยุ ต่อ 1,000 คน	ฉ. จำนวน น.ส.พ. ต่อ 1,000 คน
1. ประเทศประชาธิปไตย 205 ที่มีเสถียรภาพในยุโรป อเมริกา และที่อื่นที่ใช้ภาษาอังกฤษ	350	341
2. ประเทศยุโรป 48 และที่พูดภาษาอังกฤษ แต่เป็นประชาธิปไตยที่ไม่มี เสถียรภาพหรือเป็นเผด็จการ	160	167
3. ประเทศในอเมริกาใต้ 25 ที่เป็นประชาธิปไตยและ เผด็จการที่ไม่มีเสถียรภาพ	85	102
4. ประเทศในอเมริกาที่ เผด็จการแต่มีเสถียรภาพ	43	43

ข. การเปรียบเทียบที่สอง

การเปรียบเทียบระดับของการพัฒนาอุตสาหกรรมกับประชาธิปไตย

	เปอร์เซ็นต์ของประชากรชาย ที่ทำงานเกษตรกรรม	พลังงานที่บริโภครายตัว
1. ประเทศประชาธิปไตยในยุโรปที่มี เสถียรภาพ	21	3.6
2. ประเทศเผด็จการในยุโรป	41	1.4
3. ประเทศประชาธิปไตยในอเมริกาใต้	52	.6
4. ประเทศเผด็จการในอเมริกาใต้ที่มี เสถียรภาพ	67	5.2

ค. การเปรียบเทียบที่สอง

การเปรียบเทียบระดับของการเจริญเป็นนครกับประชาธิปไตย

	เปอร์เซ็นต์ของสภาพ เจริญเป็นนคร ในเมืองที่มีคน 20,000	เปอร์เซ็นต์ของสภาพ เจริญเป็นนคร ในเมืองที่มีคน 100,000	เปอร์เซ็นต์ของสภาพ เจริญเป็นนคร ในอาณา เขตที่เรียกว่ามหานคร
1. ประเทศประชาธิปไตย ในยุโรปที่มีเสถียรภาพ	43	28	38
2. ประเทศเผด็จการในยุโรป	24	16	23
3. ประเทศประชาธิปไตย ในอเมริกาใต้	28	22	26
4. ประเทศเผด็จการใน อเมริกาใต้ที่มีเสถียรภาพ	17	12	15

11. ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจกับการเป็นประชาธิปไตย

11.1 รอยนด ในฐานะดัชนีแห่งความมั่งคั่งในส่วนที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย มีดังนี้

การวัดความมั่งคั่งของประเทศมีหลายวิธี ดัชนีหนึ่งี่แสดงถึงความมั่งคั่งของประเทศ
คือ จำนวนรอยนดที่มีใช้ ข้อมูลที่พบสนับสนุนทัศนะที่ว่าประเทศที่เป็นประชาธิปไตย

มักมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจดี ข้อมูลโดยสรุปมีดังนี้ ประเทศในยุโรปที่เป็นประชาธิปไตย มีรายนต์ 1 คัน ต่อประชากร 17 คน ประเทศที่ด้อยพัฒนา และที่ไม่เป็นประชาธิปไตย มีรายนต์ 1 คันต่อ 143 คน

11.2 รายได้ประชาชาติในฐานะดัชนีแห่งความมั่งคั่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย

ได้มีข้อมูลประกอบ ซึ่งแสดงว่าประเทศที่เป็นประชาธิปไตยมีรายได้ประชาชาติสูงกว่าประเทศที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ข้อมูลของศาสตราจารย์ลิปส์เคท เมื่อหลายปีมาแล้ว มีดังนี้ ประเทศประชาธิปไตยในยุโรปและทวีปอเมริกา รายได้ประชาชาติสูงประมาณ 14,000 บาท (ต่อคน, ต่อปี คือประมาณพันกว่าบาทต่อเดือน)

ประเทศที่เป็นเผด็จการในอเมริกาใต้มีเสถียรภาพนั้น รายได้ประชาชาติลดลงมาเหลือเพียงประมาณ 2,400 บาท (ต่อคน, ต่อปี)

11.3 การพัฒนาทางอุตสาหกรรมกับการเป็นประชาธิปไตย

การพิจารณาระดับแห่งการพัฒนาทางอุตสาหกรรมใช้วัดจากจำนวนแรงงานในด้านอุตสาหกรรม เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานในกิจกรรมทางเกษตร การวิเคราะห์เปรียบเทียบปรากฏว่า ประเทศอุตสาหกรรมมักจะมีระบอบการปกครองประชาธิปไตยมากกว่าประเทศเกษตรกรรม

11.4 ความเป็นนครกับการเป็นประชาธิปไตย

การที่บ้านเมืองเข้าสู่สภาพแห่งการเป็นเมืองใหญ่ (Urbanization) และมีโอกาสเป็นประชาธิปไตยมากนั้นได้มีนักรัฐศาสตร์ เช่น ศาสตราจารย์ Harold Laski ให้ความเห็นว่ามีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันมาก ศาสตราจารย์ ลาสกี ก็กล่าวว่า “ประชาธิปไตยเป็นผลจากชีวิตในนคร” และได้ยกตัวอย่างว่าประชาธิปไตยถือกำเนิดขึ้นมาในนครรัฐของกรีก

ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสภาพของเมืองใหญ่ (นคร) มีผลสะท้อนต่อความเป็นประชาธิปไตย ทศณะนี้เป็นของศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยเยล ในสหรัฐอเมริกา คือ Robert A. Dahl, “The City in the Future of Democracy” in **American Political Science Review (APSR)**, December, 1967, pp. 953-970.

12. สหสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อต่อการเป็นประชาธิปไตย

ได้มีการค้นพบว่าปัจจัยต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วว่าช่วยส่งเสริมผดุงประชาธิปไตย มักจะเกี่ยวโยงต่อกัน ความสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยต่างๆ เช่น ระหว่างความเป็นนคร การรู้หนังสือ และการเป็นประเทศอุตสาหกรรม อาจเรียกได้ว่าเป็นสหสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

สหสัมพันธ์ หมายถึง การที่เกี่ยวข้อหรือมีผลไปในทางเดียวกัน ตัวอย่างคือ

12.1 ถ้าสังคมมีสภาพเป็นเมืองมาก คือ มีเมืองใหญ่ๆ มาก ก็มักจะมีความเจริญทางอุตสาหกรรมด้วย

12.2 บ้านเมืองที่มีความเจริญทางอุตสาหกรรมมากก็มักมีคนอยู่ในเมืองใหญ่ๆ หรือนครใหญ่ๆ มากด้วย

12.3 สังคมที่มีความเป็นเมืองมาก ก็มักจะมีคนรู้หนังสือหรือมีการศึกษาดีเป็นจำนวนมากด้วย

12.4 สังคมที่มีคนรู้หนังสือเป็นจำนวนมาก ก็มักเป็นสังคมที่มีสภาพเป็นเมืองและมีอุตสาหกรรมมากด้วย

ผู้สนใจในระดับลึกซึ่ง เกี่ยวกับปัจจัยที่เอื้อต่อการเป็นประชาธิปไตย โปรดอ่าน

- a. Philips Cutright, "National Development : Its Measurement and Social Correlates," in Nelson W. Polsby, et. al., eds., *Politics and Social Life*, Boston, Houghton Mifflin, 1963, pp. 569-592.
- b. Deans E. Neubauer, "Some Conditions of Democracy," in *APSR*, Dec. 1967, pp. 1002-1009.

13. จิตวิทยาของคนในชาติกับประชาธิปไตย

รัฐหรือประเทศเป็นนามธรรมประกอบด้วยบุคคลซึ่งย่อมมีลักษณะจิตใจต่างๆ กัน รัฐศาสตร์สมัยใหม่ได้รับอิทธิพลจากวิธีการศึกษาที่เรียกว่า **พฤติกรรมศาสตร์** ซึ่งพยายามเกี่ยวโยงรัฐศาสตร์กับสาขาวิชาอื่น ๆ เพื่อเข้าใจพฤติกรรมเชิงการเมืองของมนุษย์สาขาอื่น ๆ ที่สนใจเป็นพิเศษ คือ จิตวิทยา จิตวิเคราะห์ และจิตวิทยาสังคม

การศึกษาจิตวิทยาของบุคคลว่ามีผลต่อการเป็นประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใดเป็นการวิเคราะห์เชิง **จุลภาค (micro-politics)** ศึกษาจากส่วนย่อยเพื่อเข้าใจส่วนใหญ่ คือในระดับ **มหภาค (macro-politics)**

นักวิชาการบางท่านได้แบ่งบุคลิกภาพทางการเมืองออกเป็นสองประเภทด้วยกันคือ แบบเผด็จการและแบบประชาธิปไตย บ้านเมืองใดมีราษฎรซึ่งมีลักษณะอุปนิสัยไปในทางชอบใช้อำนาจ กล่าวกันว่า ย่อมทำให้การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นไปได้ยาก แต่ในทางตรงข้าม หากชาติใดมีประชากรซึ่งมีอุปนิสัยแบบประชาธิปไตยเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว การปกครองระบอบประชาธิปไตยย่อมไม่ราบรื่น

14. บุคลิกภาพแบบเผด็จการ หรือแบบอำนาจนิยม (authoritarian)

บุคลิกภาพประเภทนี้ ได้มีการค้นพบหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แรงจูงใจที่ทำให้มีการวิจัยเกี่ยวกับบุคลิกภาพประเภทนี้เกิดขึ้นจากความฉงนที่ว่า ทำไมคนเยอรมันซึ่งมีการศึกษาดี จึงหันไปมกายนับสนุนฮิตเลอร์ จนเกิดมหาสงครามโลกครั้งที่สอง ผลการวิจัยโดยสรุปก็คือ คนเยอรมันทั้งในระดับผู้นำและผู้ตาม มีบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม

บุคลิกอำนาจนิยม มีความหมายเกินกว่าการชอบกระทำตามอารมณ์และโดยเน้นการบังคับ

บุคลิกอำนาจนิยม ขัดกับระบบหรือความเชื่อแบบประชาธิปไตย ลักษณะของบุคลิกภาพประเภทนี้ ประกอบด้วยองค์สอง กล่าวคือ

ประการที่หนึ่ง ผู้มีบุคลิกประเภทนี้ชอบแสดงออกซึ่งความเป็นผู้มีอำนาจราชศักดิ์ ชอบข่มขู่กดขี่ผู้ต่อยก่าลังหรือผู้อยู่ในฐานะต่ำกว่า

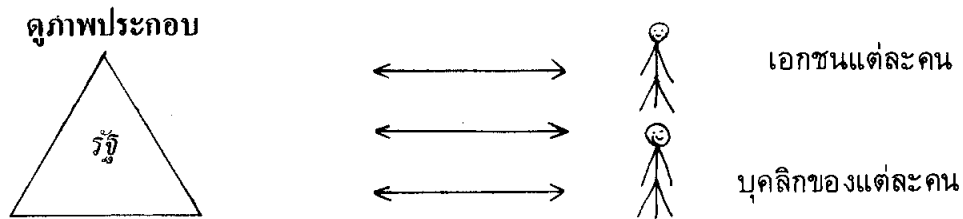
ประการที่สอง บุคลิกอำนาจนิยมมีศรัทธาต่อการใช้อำนาจและรัฐสขของอำนาจดี จึงมักเป็นบุคคลที่อ่อนน้อมต่อผู้มีอำนาจหรือมีฐานะสูงกว่าตน

ผู้มีบุคลิกอำนาจนิยม มักยกยอปอับันผู้อยู่ในอำนาจจนเกินขอบเขต โดยปราศจากความยับยั้งชั่งใจ มักชมผู้อยู่ในอำนาจอย่างเลิศจลย

ประเทศใดมีพลเมืองที่มีบุคลิกประเภทนี้มาก ๆ ก็ยากที่จะเป็นประชาธิปไตยได้ เพราะขัดกับหลักการแบบประชาธิปไตย ซึ่งเน้นความเสมอภาค ศักดิ์ศรีของมนุษย์และการเป็นคนมีเหตุผล

ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคลกับการเป็นประชาธิปไตย หรือการไม่เป็นประชาธิปไตยของบ้านเมือง สะท้อนออกมาในคำกล่าวที่ว่า “ประชาชน และรัฐบาลเป็นกระจกเงาซึ่งกันและกัน” คำกล่าวนี้หมายความว่า หากคนในชาติยังนิยมการใช้กำลัง มีการสนับสนุนผู้มีอำนาจโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล มีนิสัยชอบรังแกผู้น้อย โอกาสที่

รัฐบาลจะเป็นประชาธิปไตยได้ย่อมน้อยมาก หากคนในชาติมีนิสัยเอนเอียงไปในทางประชาธิปไตยอยู่แล้ว โอกาสที่ประชาชนจะเลือกผู้นำที่มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยย่อมมีมากขึ้น

ลูกศรสองหัว หมายความว่า หมายถึง การสะท้อนลักษณะซึ่งกันและกัน

อธิบายได้ง่าย ๆ ว่า รัฐบาลและประชาชนเป็นกระจกเงาซึ่งกันและกัน ก็คือข้อสังเกตที่ว่า รัฐบาลจะเข้มแข็งเมื่อประชาชนในชาติเข้มแข็ง กรณีของประเทศเยอรมนีเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัด การที่ประเทศเยอรมนีฟื้นตัวจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เร็วส่วนหนึ่งเป็นเพราะความขยันขันแข็งของคนเยอรมันเอง

(ดูเพิ่มเติมใน Lester W. Milbrath, *Political Participation*, Chicago, Rand McNally, 1965, p. 84.)

15. บุคลิกภาพแบบประชาธิปไตย

บุคลิกภาพประเภทที่สองได้แก่ **Democratic character** หรืออุปนิสัยที่ช่วยส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย

มีผู้ให้ความเห็นต่าง ๆ กันในประเด็นที่ว่าอะไรเป็นลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคล (ลักษณะในแง่ จุลภาค) ที่สนับสนุนระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย (รัฐศาสตร์-มหภาค) การที่นี้จะได้ยกมาเฉพาะของ ศาสตราจารย์ อัลมอนต์ และเวอร์บา ในหนังสือ Gabriel A. Almond and Sidney Verba, *The Civic Culture*, Princeton University Press, 1963, pp. 261-262 ซึ่งเป็นผลจากการค้นคว้าวิจัยเป็นเวลานานได้กล่าวสรุปว่าลักษณะทางจิตวิทยาที่เอื้อต่อการเป็นประชาธิปไตย ได้แก่

15.1 ลักษณะที่หนึ่ง : **ความรู้สึกว่าตนเองอาจมีส่วนควบคุมรัฐบาลให้เป็นไปตามความคิดของตน (sense of civic competence)**

ลักษณะนี้ทำให้กล้ามีบทบาทในการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย เช่น ในการไปออกเสียงเลือกตั้ง การติดต่อเสนอความคิดเห็นต่อนักการเมือง และแม้กระทั่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง

15.2 ลักษณะที่สอง : มีนิสัยชอบสังคมน ไม่เก็บตัว (sociability)

ลักษณะนี้ ทำให้มีการตั้งกลุ่ม สมาคม ชมรม กลุ่มผลักดัน และรวมทั้งพรรคการเมืองได้ การเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมประชาธิปไตยโดยเฉพาะอย่างี่เรียกว่าประชาธิปไตยแบบกลุ่มหลากหลาย

15.3 ลักษณะที่สาม : มีความโอบอ้อมอารี (generosity)

ลักษณะนี้ทำให้การขัดแย้งภายในสังคมไม่รุนแรง ซึ่งสนับสนุนให้เกิดเสถียรภาพภายในบ้านเมือง

15.4 ลักษณะที่สี่ : มีความรู้สึกปลอดภัย ก้อ ไว้วางใจผู้อื่น (feeling of safety and social trust)

ลักษณะนี้ ทำให้การร่วมมือเพื่อประกอบกิจกรรมส่วนรวมบรรลุผลได้

16. ความส่งท้าย

การพิจารณาว่าอะไรเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของนักวิชาการ แต่ข้อยุติก็ยังไม่ทำได้ยาก ที่เป็นข้อพิจารณา คือ กรณีอินเดีย ซึ่งการศึกษาและการเศรษฐกิจไม่สู้ดีนัก แต่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากพอควร ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเป็นเรื่องของประวัติศาสตร์ คือความเคยชินกับระบบ ปัญญัตติ และการเรียนรู้เกี่ยวกับลัทธิประชาธิปไตยมาบ้างสมัยอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ

อย่างไรก็ตาม แม้จะหาข้อยุติในเรื่องปัจจัยหรือตัวประกอบให้เป็นประชาธิปไตยได้ยาก แต่ก็ยอมรับว่าองค์ประกอบจะต้องมีมากกว่าหนึ่ง กล่าวคือเป็นพหุปัจจัย

(ระบบปัญญัตติ หรือ Panchayat หมายถึง การปกครองหมู่บ้านอินเดียสมัยก่อนที่มีผู้ปกครองจำนวน 4 - 5 คน ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคนในหมู่บ้าน จำนวนนั้นตามศัพท์บอกว่าเป็น 5 แต่ในความเป็นจริงอาจเป็นเพียง 4 คนก็ได้หรืออาจเป็น 6 คนก็ได้)

คำถามท้ายบทที่ 7

- 1) ปัจจัยเกี่ยวกับความเชื่อที่เอื้อต่อระบอบประชาธิปไตย มีอะไรบ้าง จงอธิบาย
- 2) การศึกษามีส่วนสัมพันธ์กับความเป็นประชาธิปไตยอย่างไร
- 3) จงระบุลักษณะของบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม
- 4) ปัจจัยทางวัฒนธรรมทางการเมืองที่เกี่ยวกับประชาธิปไตยมีอะไรบ้าง